

Vägledning till leverantörer som omfattas av UTP-lagen

(Unfair Trading Practices)

Den här vägledningen är till för att underlätta för dig som är leverantör av jordbruks- och livsmedelsprodukter och därmed omfattas av den nya UTP-lagen, lag (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter och som träder i kraft 1 november 2021.

Kontakta oss på Svensk Industriförening: juridik@sinf.se
om du har frågor som berör ditt företag

INLEDNING

UTP-lagens uppkomst

God affärssed och otillbörliga handelsmetoder (unfair trading practices – UTP) i livsmedelskedjan har varit under diskussion på EU nivå sedan 2009. EU-kommissionen hade tidigare uppgett att det förelåg en bristande marknadsinsyn och ojämna styrkeförhållanden i fråga om förhandlingsförmåga och konkurrensbegränsande metoder vilket hade lett till en snett fördelad marknad. Kommissionen kom till slutsatsen att om inga åtgärder vidtogs skulle detta innebära negativa effekter på konkurrenskraften i hela livsmedelskedjan.

En rad initiativ för att angripa de utmaningar som identifierats lades fram, däribland främjande åtgärder för att eliminera orättvis kontraktspraxis. Frågan om UTP har därefter behandlats i flera meddelanden och rapporter samt i en grönbok från 2013. Samma år inrättades leverantörskedjeinitiativet (Supply Chain Initiative – SCI) inom ramen för kommissionens högnivåforum för en bättre fungerande livsmedelskedja. Året efter antog kommissionen sitt meddelande om bekämpning av otillbörliga handelsmetoder vid affärer mellan företag i livsmedelskedjan.

Under 2015 blev frågan än mer aktuell, inte minst på grund av de svårigheter som de europeiska jordbrukarna ställdes inför i och med fallande priser på vissa jordbruksprodukter. I en rapport från kommissionen kartlades vilka åtgärder som vidtagits i olika medlemsstater för att stävja UTP. Året 2016 uppmanade dock Europaparlamentet kommissionen att lägga fram förslag till en EU-ramlagstiftning för att komma åt problemen med UTP. Europaparlamentet uttalade att en gemenskapsrättslig lagstiftning var nödvändig för att bekämpa otillbörliga handelsmetoder och säkerställa att europeiska jordbrukare och konsumenter omfattas av rättvisa försäljnings- och inköpsvillkor.

UTP-direktivet har sammanfattningsvis växt fram ur en långvarig diskussion om konkurrensförhållanden i jordbruks- och livsmedelskedjan. Den rättsliga grunden för UTP-direktivet är artikel 43.2 i Fördraget om den Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Direktivet syftar till att genomföra den gemensamma jordbrukspolitiken genom att bidra till en skäligen levnadsstandard för jordbruksbefolkningen, ett av målen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

UTP-lagens syfte och innehåll

UTP-lagen syftar till att bekämpa otillbörliga handelsmetoder i förhållanden mellan köpare och säljare i jordbruks- och livsmedelskedjan. I lagen anges en minimilista över förbjudna otillbörliga handelsmetoder mellan köpare och leverantörer inom området. Lagen innehåller även ett antal minimiregler avseende genomförandet och samarbetet mellan de tillsynsmyndigheter som ska bevaka direktivets efterlevnad. I Sverige är Konkurrensverket tillsynsmyndighet för att lagen efterlevs.

Syftet bakom lagen utvecklas i skälen i direktivet, där det bland annat anges att det förekommer avsevärda obalanser i förhandlingsstyrkan mellan leverantörer och köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter inom jordbruks- och livsmedelskedjan. Dessa obalanser kan i sin tur komma att leda till otillbörliga handelsmetoder, när en större och starkare handelspartner

försöker införa vissa metoder eller kontraktsmässiga arrangemang som är till deras fördel i samband med en försäljningstransaktion.

Otillbörliga handelsmetoder avviker starkt från god affärssed, strider mot god tro och heder och påtvingar ensidigt en handelspartner att, av den andra parten, tvinga fram en omotiverad och oproportionerlig överföring av ekonomisk risk eller framkalla en avsevärd obalans mellan rättigheter och skyldigheter för en handelspartner. Vissa metoder kan vara uppenbart otillbörliga även när båda parter har kommit överens om dem. Ett minimiskydd inom unionen mot otillbörliga handelsmetoder minskar därmed förekomsten av sådana metoder.

UTP-LAGENS TILLÄMPNING- OCH ANVÄNDNINGSSOMRÅDE

Hur ska lagen tillämpas nationellt?

Med införandet av UTP-lagen förbjuds vissa handelsmetoder helt och hållet och andra handelsmetoder förbjuds om de inte avtalats om på förhand. Lagen är därmed tillämpligt på vissa otillbörliga handelsmetoder som förekommer vid kommersiell försäljning av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Med jordbruks- och livsmedelsprodukter avses t.ex. såväl livsmedel som djurfoder och snittblommor. En närmare definitionen av uttrycket stadgas i UTP-direktivet.

UTP-lagen gäller bara för köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter och endast om köparen eller leverantören är etablerad i Sverige. Dessutom ska köparen ha en årsomsättning som motsvarar mer än två miljoner euro eller vara en myndighet som är etablerad inom EU. UTP-lagen gäller inte om köparen är konsument.

Hur ska regleringen i direktivet hanteras internationellt?

Direktivet är tillämpligt när antingen köparen, säljaren eller båda är etablerade i EU. Även köpare som är etablerade utanför unionen kan således komma att omfattas av de nya reglerna. Avsikten med ett sådant skydd är att undvika eventuella oavsiktliga konsekvenser, såsom att välja etableringsort på basis av tillämpliga regler. Regleringen omfattar däremot inte handelsmetoder mellan leverantörer och konsument. UTP-direktivet är därmed inte tillämpligt i relation till slutkonsumenten.

Den internationella handeln med livsmedels- och jordbruksprodukter är omfattande. UTP-direktivet omfattar gränsöverskridande handel med jordbruks- och livsmedelsprodukter och skyddar även leverantörer utanför unionen. Vidare ska leverantörer, t.ex. av språkliga skäl, ha möjlighet att lämna in klagomål i den egna medlemsstaten, men leverantörer kan också välja att lämna in ett klagomål hos tillsynsmyndigheten i den medlemsstat där köparen är etablerad. Vid genomförandet av UTP-direktivet kan det således vara principiellt eftersträvänsvärt att bestämmelserna tolkas och genomförs på ett någorlunda likartat sätt i hela EU.

Vilka omfattas av UTP-lagen?

Både köpare och säljare omfattas av lagen. Det är sedan en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter med en årsomsättning på över två miljoner euro som omfattas av förbuden

mot att använda de otillbörliga handelsmetoderna. Det innebär att även leverantörer som har avtal om livsmedels- och jordbruksprodukter med dessa köpare omfattas av regelverket.

Köpare

Med köpare menas fysiska eller juridiska personer som köper jordbruks- och livsmedelsprodukter. För att en köpare ska omfattas av lagen så krävs det att köparen eller leverantören är etablerad i Sverige och att köparen har en årsomsättning som överstiger två miljoner euro. Alla myndigheter, kommuner och andra offentligt styrda organisationer inom den Europeiska unionen omfattas och för dem finns det inget krav på årsomsättning.

Leverantör

Leverantörer är alla som säljer jordbruks- och livsmedelsprodukter, oavsett vilken årsomsättning de har. Leverantörer kan vara både fysiska och juridiska personer.

Konsumenter

En konsument definieras vara en fysisk person som huvudsakligen handlar för ändamål som faller utanför näringsverksamhet men konsumenter omfattas inte av lagen.

Hur skyddar UTP-lagen marknadens aktörer?

Otillbörliga handelsmetoder anses vara ett problem särskilt för små och medelstora företag i jordbruks- och livsmedelskedjan. Enligt direktivet är de olika aktörernas omsättning ett passande värde för att mäta relativ förhandlingsstyrka. Mot denna bakgrund utgår tillämpningsområdet för direktivet från en trappmodell i fem steg som grundar sig på leverantörens och köparens relativa storlek sett till årsomsättning. Varje kategori leverantörer skyddas vid affärer med köpare ur en större kategori, enligt följande:

- Leverantörer som har en omsättning på högst 2 miljoner EUR till köpare som har en omsättning på mer än 2 miljoner EUR,
- Leverantörer som har en omsättning på mer än 2 miljoner EUR men högst 10 miljoner EUR till köpare som har en omsättning på mer än 10 miljoner EUR,
- Leverantörer som har en omsättning på mer än 10 miljoner EUR men högst 50 miljoner EUR till köpare som har en omsättning på mer än 50 miljoner EUR,
- Leverantörer som har en omsättning på mer än 50 miljoner EUR men högst 150 miljoner EUR till köpare som har en omsättning på mer än 150 miljoner EUR,
- Leverantörer som har en omsättning på mer än 150 miljoner EUR men högst 350 miljoner EUR till köp.

Undantag från lagstiftningen

Köpare med en omsättning under 2 miljoner EUR undantas från lagstiftningen. Regeringen har också möjlighet att besluta att vissa sektorer ska undantas från förbudet mot sena annulleringar.

DE FÖRBUDNA HANDELSMETODERNA

Vad innebär otillbörliga handelsmetoder?

Det finns olika uppfattningar om vad som avses med "otillbörliga handelsmetoder", eller "unfair trading practices" (UTP) som är den engelska termen. Begreppet saknar en legaldefinition utöver den som numera följer av UTP-direktivet men sådana metoder kommer generellt sett till uttryck inte bara i orättvisa kontraktsvillkor, utan förekommer även i form av otillbörliga beteenden i samband med avtalsrelationer. Enligt UTP-direktivet kan otillbörliga handelsmetoder brett definieras som handelsmetoder vilka starkt avviker från god affärssed, strider mot god tro och heder och som ensidigt påtvingas en handelspartner, eller tvingar fram en avsevärd obalans mellan rättigheter och skyldigheter för en handelspartner.

Direktivet slår fast att otillbörliga handelsmetoder kan förekomma när som helst i en avtalsrelation. Vid genomförandet ska medlemsstaterna därför tillse att UTP-bestämmelserna kommer att gälla oavsett om de otillbörliga handelsmetoderna förekommer före, under eller efter själva försäljningen av en jordbruks- eller livsmedelsprodukt.

Förekommer otillbörliga handelsmetoder enbart i jordbruks- och livsmedelskedjan?

Otillbörliga handelsmetoder kan förekomma vid alla typer av affärsverksamhet. Jordbruks- och livsmedelskedjan anses dock vara en särskilt sårbar sektor. Anledningarna till detta är flera. Jordbruksproduktion är beroende av biologiska processer och av väderbetingelser. Härtill kommer att flera jordbruks- och livsmedelsprodukter är färskvaror eller säsongbetingade. Vidare agerar många aktörer inom jordbruks- och livsmedelskedjan på en internationell marknad och jordbruket inom EU har därmed blivit alltmer konkurrensutsatt.

Vilka är de förbjudna handelsmetoderna?

Under förutsättning att de grundläggande förutsättningarna för lagens tillämpningsområde enligt ovan är uppfyllda är nedan listade handelsmetoder förbjudna. De otillbörliga handelsmetoderna listas i en svart och en grå lista med olika grad av otillbörlighet.

Svarta listan

Listan redogör för nio handelsmetoder som är förbjudna enligt UTP-lagen och dessa är:

1. Längre betalningstider än 30 kalenderdagar för jordbruks- och livsmedelsprodukter som är färskvaror, samt längre än 60 kalenderdagar för övriga jordbruks- och livsmedelsprodukter.

Om det gäller regelbundna leveranser (6 §) börjar betalningsperioden för de 30 dagarna löpa från den sista dagen i leveransperioden, förutsatt att leveranser har skett under leveransperioden. En leveransperiod kan inte vara längre än 30 dagar. Om det är köparen som fastställer priset ska betalningen ske senast 30 dagar från att leveransperioden löpt ut. Är det istället leverantören som fastställer priset så kan betalningsperioden löpa från den dag leverantören fastställer priset.

När det gäller leveranser som inte sker regelbundet, så kallade engångsköp (7 §), fungerar det på samma sätt som ovan. Men betalningsperioden börjar löpa från leveransdagen istället för leveransperiodens sista dag.

2. Annullering av order av färskvaror med kortare framförhållning än 30 dagar.

Med annullering menas det som vanligtvis kallas avbeställning. Det är alltså förbjudet att annullera en beställning senare än 30 dagar före leverans, oavsett om annat har avtalats.

Förbudet mot annullering gäller endast bekräftade beställningar, att återta en beställning innan den bekräftats av leverantören är alltså inte förbjudet.

Hänvisningen till 10 § ger regeringen möjlighet att införa undantag för vissa sektorer. Regeringen har exempelvis meddelat ett undantag från 30-dagarsregeln för restaurangsektorn. För dessa verksamheter är det förbjudet att annullera en beställning senare än fem dagar före leverans.

3. Som köpare, ändra ensidigt villkoren i leveransavtal i fråga om intervall, metod, plats, tid, volym, kvalitetskrav, betalningsvillkor, priser eller tillhandahållandet av vissa angivna tjänster.

Förbudet innebär att en köpare inte kan ändra avtalsvillkor gällande intervall, metod, plats, tid eller volym för en leverans, kvalitetskrav, betalning eller pris utan att leverantören accepterar ändringen.

Det är dock inte förbjudet för en köpare att ta initiativ till en villkorsändring. Detsamma gäller om det avtalats fram att köparen kan ändra en specifik del av avtalet med hänsyn till, exempelvis, framtida beställningar.

4. Att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om de tjänster som anges i 12 § första stycket 3–5 eller andra stycket.

Tjänsterna som omnämns i 12 § avser marknadsföring, personal och rabatter. Dessa tjänster omnämns under den grå listan och är därför godkända under förutsättning att köparen och leverantören klart och tydligt har avtalat om det i förväg. Denna paragraf gör det olagligt för köparen att ensidigt ändra de avtalade villkoren.

5. Köparen kräver betalningar som inte är kopplade till leverantörens försäljning av jordbruks- och livsmedelsprodukter,

Kortfattat kan förbudet förklaras med att om det inte finns tydligt samband med leverantörens försäljning så får inte betalning krävas. Det finns dock i gråa listan vissa tjänster kopplade till marknadsföring som, om det tydligt avtalats om det, köparen kan ta betalt för.

Med det sagt så är det rent generellt alltid förbjudet att ta betalt för det som inte har med leverantörens försäljning att göra.

6. Köparen kräver betalning för försämring eller förlust som uppstått i köparens lokaler eller efter äganderättsövergång och som inte berott på leverantörens försumlighet eller fel.

Kortfattat innebär förbudet att när den köprättsliga risken övergått, vanligtvis när varan avlämnats, så kan inte köparen kräva leverantören på ersättning för skada eller förlust som inte orsakats av leverantören.

Exempelvis kan inte köparen avstå från att betala en faktura eller kräva leverantören på ersättning om en vacuumförpackning brutits i butiken.

7. Köparen vägrar att på begäran skriftligen bekräfta villkoren i ett leveransavtal, köparen olagligen anskaffar, använder eller röjer leverantörens företagshemligheter.

Det är alltså förbjudet för en köpare att, om leverantören önskar, inte ge en skriftlig bekräftelse av villkoren för avtalet. Dock finns det i 11 § ett undantag till förbudet om det gäller leveranser som en medlem gör till producentorganisation vars stadgar, regler eller beslut överensstämmer med denna lagstiftning.

8. köparen hotar att vidta eller vidtar kommersiella repressalier mot en leverantör som utövar sina avtalsenliga eller juridiska rättigheter.

Det är förbjudet att hota eller bestraffa en leverantör som utnyttjar sina avtalsenliga och juridiska rättigheter med kommersiella repressalier.

Exempel på kommersiella repressalier kan vara att köparen tar bort produkten ur sortimentet, drar ned på mängden av beställda produkter eller slutar med marknadsföring.

Exempel på juridisk rättighet som leverantören har kan vara att lämna in en anmälan till Konkurrensverket eller att samarbeta verket under en utredning

9. köparen kräver ersättning för att behandla klagomål från kunder i samband med försäljning av leverantörens produkter, även om det inte förekommer försumlighet eller fel från leverantörens sida.

Om inte klagomålen beror på att leverantören gjort fel eller varit försumlig så får inte köparen kräva att leverantören ska stå för klagomålshantering. Detta även om kundernas klagomål rör leverantörens produkter. Förbudet gäller inte i de fall där äganderätten inte övergått från leverantören till köparen

Grå listan

Om köparen och leverantören inte klart och tydligt i förväg avtalat om handelsmetoderna som är listade under den grå listan är de också förbjudet att:

1. köparen returnerar osålda produkter till leverantören utan att betala för dessa eller utan att betala för bortskaffandet,
2. köparen kräver betalning som ett villkor för att lagra, skylta eller lista leverantörens produkt eller för att tillhandahålla produkten på marknaden,
3. köparen begär att leverantören ska bära hela eller del av kostnaden för rabatter i samband med marknadsföringskampanj, eller att köparen kräver betalt av leverantör för reklam eller marknadsföring,
4. köparen kräver betalt av leverantör för personalkostnader till inredningen av försäljningslokaler.
5. använda handelsmetoder som innebär att leverantören ska bära hela eller en del av kostnaden för rabatter på jordbruks- och livsmedelsprodukter som köparen säljer som en del av en marknadsföringskampanj är förbjuden om:

a) köparen och leverantören inte klart och tydligt har avtalat om den i förväg, och

b) köparen inte innan kampanjen inleds anger under vilken tidsperiod som åtgärderna ska genomföras och den förväntade mängd produkter som kommer att beställas.

ATT TÄNKA PÅ SOM LEVERANTÖR NU NÄR LAGEN TRÄDER I KRAFT

Vad ska du som är leverantör tänka på?

För företag i primärproduktions- och förädlingsleden innebär den nya lagen att konkurrensförhållandena i livsmedelskedjan jämnas ut, och att det blir ett jämbördigare förhållande med dagligvaruhandeln.

Se därför till att era leveransavtal inte innehåller några av de villkor som finns med på svarta listan. Klausuler i dina befintliga avtal som innehåller villkor från svarta listan strider mot UTP-lagen, även om de ingåtts före lagens inträde. Villkoren som anges i den grå listan är endast olagliga om leverantören inte avtalat om dem. I de fall ni kommer överens om vad som ska gälla i era avtal för punkterna i grå listan så är de accepterade.

Konkurrensverket kommer att följa upp hur lagstiftningen efterlevs, och det är viktigt att i det fall där du som leverantör upplever situationer där lagstiftningen inte följs rapportera detta till Konkurrensverket. Konkurrensverket kan även ta upp anonyma frågor och anmälningar och utreda på eget initiativ. Det är också viktigt att veta att sekretess gäller för uppgifter som kan identifiera anmälaren eller den leverantör som anmälan rör, om det inte är klart att uppgiften kan röjas utan att anmälaren eller leverantören lider skada.

Till skillnad från i andra länder så innehåller den svenska lagen inte några övergångsregler och tillämpas i sin helhet från den 1 november 2021.

Vad gäller för befintliga avtal?

Förbjudna handelsmetoder som använts innan lagen träder i kraft den 1 november 2021 kan inte bli föremål för sanktion då vi i Sverige inte använder oss av retroaktiv rättstillämpning, det vill säga om det inte var förbjudet när överträdelsen skedde.

Befintliga villkor och handelsmetoder som strider mot lagstiftningen utgör en överträdelse efter den 1 november 2021, även om de avtalades om innan den 1 november 2021. För att säkerställa att det inte sker överträdelser så bör ditt företag gå igenom befintliga avtal för att säkerställa att inga otillbörliga avtalsvillkor finns med eller att otillbörliga handelsmetoder används.

Uppföljning och utvärdering

Konkurrensverket har fått i uppdrag att dels följa upp hur de nya reglerna tillämpas, dels att utvärdera hur de nya reglerna eventuellt påverkar konkurrensförhållande i livsmedelskedjan. En första rapport ska lämnas två år efter lagens ikraftträdande, och en slutrapport efter fyra år. Sanktionsavgifterna för dem som bryter mot förbuden kan bli kännbara, som högst en procent av omsättningen föregående räkenskapsår.

Om du har frågor

Om du misstänker att du har ett villkor i ditt avtal, eller att köparen använder en handelsmetod som är förbjuden så kan du höra av dig till oss. Kontakta oss på Sinf så hjälper vi dig

//Sinf's jurister